

УДК 329.71

ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТРАНЗИТНИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Ірина Чміль

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра політології
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

Розглянуто особливості утворення та функціонування суспільно-політичних рухів у країнах Центрально-Східної Європи в період трансформації політичних систем. Проаналізовано вплив зовнішніх чинників на формування й активізацію діяльності транзитних рухів, зокрема, охарактеризовано роль польської профспілки «Солідарність» у визначенні специфіки транзитних рухів країн досліджуваного регіону.

Ключові слова: транзитні рухи, трансформація політичних систем, демократизація, політична й економічна криза, комуністичні партії.

Суспільно-політичні рухи є важливим елементом будь-якого суспільства, оскільки виступають динамічними структурами, що здатні швидко реагувати на зміни й мобілізувати людей задля вирішення проблем. Їхня безперешкодна діяльність є невід'ємним елементом демократії: суспільно-політичні рухи забезпечують реалізацію великої кількості прав громадян, а також є атрибутами розвиненого громадянського суспільства, без існування якого неможливе становлення демократичного режиму.

Особливо важливою є роль суспільно-політичних рухів у недемократичних державах, оскільки за таких умов вони є чинником дестабілізації правлячого режиму. Тобто за допомогою суспільно-політичних рухів відбувається усунення правлячої еліти від влади та передача владних повноважень обраним представникам народу. За недемократичних режимів суспільно-політичні рухи покликані стати загальнонаціональною силою, яка здатна об'єднати навколо себе всіх опозиційно налаштованих громадян задля боротьби з режимом.

Схожа ситуація була характерна й для країн Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ) у період 80-х рр. XX ст. Лібералізація режиму в державах цього регіону дала поштовх до формування й активізації діяльності транзитних рухів. Вони були спрямовані на злам системи або на її якісну зміну та пришвидшили трансформацію й сприяли подальшій демократизації політичних систем країн ЦСЄ.

Виникнення транзитних рухів стало наслідком кризи комуністичної влади, її бездіяльності та нездатності вчасно реагувати й успішно вирішувати проблеми, що назріли в суспільстві. Члени й активісти рухів відчували гостру необхідність соціально-політичних змін і мали намір активно впроваджувати їх у життя. Вони були важливими та впливовими акторами політичного процесу, причому не лише на рівні власних країн, але й на рівні цілого регіону. Це зумовило актуальність аналізу таких політичних суб'єктів.

Дослідженням суспільно-політичних рухів у країнах ЦСЄ займалася низка науковців, серед яких можна виділити М. Бернхарда [1], П. Кені [2], Дж. Крапфла [3], А. Турена [4], П. Зарічного [5]; вітчизняних учених (Є. Валева [6], Б. Желіцкі [7], Є. Задорожнюк [8], Д. Фурмана [9], В. Бурдяк [10], В. Бусленко [11]) тощо. Вони зосереджували свою увагу

в основному на аналізі антикомуністичних рухів зазначеного періоду в контексті їхнього впливу на посткомуністичну трансформацію країн ЦСЄ.

Падіння комуністичних режимів і подальші процеси модифікації та демократизації політичних систем у країнах ЦСЄ проходили практично одночасно у вигляді ланцюгової реакції, що спричинено, насамперед, спільними проблемами та близькістю країн регіону одна до одної. Держави, що мали більш відкриті кордони та лояльнішу владну верхівку, запозичували методи успішної опозиційної діяльності в суспільно-політичних рухів інших країн. У тих державах, де влада всіляко перешкоджала комунікаціям із Заходом, транзитні рухи намагалися збудити громадськість зсередини.

У СРСР існували жорсткі правила перетину кордонів, тому громадяни, які хотіли виїхати за кордон, мали боротися проти майже непереборних бюрократичних бар'єрів. Зовнішні контакти російських і балтійських дисидентів загалом були обмежені кордонами СРСР; відносини з активістами із ЦСЄ були поодинокими винятками. Між країнами ЦСЄ, навпаки, можна було рухатися більш вільно від початку 1970-х рр. Незважаючи на спеціальні державні обмеження для фізичних осіб, відносно близький і постійний контакт виник між польськими, чеськими й угорськими дисидентами в кінці 1970-х рр. [12].

Значний вплив на подальше утворення та методи діяльності транзитних рухів у країнах ЦСЄ мала Польща, в якій основою формування впливової антикомуністичної опозиції стали протести робітників, що відбулися ще в 1970-х рр. Таким чином, до середини 1980-х рр., коли в інших країнах регіону невдоволення громадян бездіяльністю влади лише почало зароджуватися, Польща вже мала суттєвий досвід діяльності опозиційних груп, що стали підґрунтям для утворення нової опозиції. Першості Польщі в опозиційній діяльності сприяла й лояльність діючого режиму. Це зробило з країни зразок для наслідування.

У країнах, що розташовувалися на південь від Польщі, опозиція була ізольованіша та вразливіша, тому взаємозалежність рухів була більшою. У кожній із цих країн дисидентство добре розвинулося до 1985 р. Приблизно в середині 1980-х рр. відбулася зміна стилю та цілей опозиції, але джерела цієї зміни були мало пов'язані з геополітикою. Навпаки, польський приклад був справжнім дороговказом. Захоплення польською опозицією, що спалахнуло з піднесенням «Солідарності» (профспілки, а згодом широкого транзитного руху) і дещо зменшилося після запровадження військового стану в Польщі, вплинуло на становлення транзитних рухів у країнах ЦСЄ [2, с. 180].

Під цим впливом ЦСЄ перейшла від інтелектуальної критики комуністичної системи, притаманної старшому поколінню, до опозиції, заснованої на конкретних діях. Не всі, звісно, звертали увагу на Польщу, але в кожній країні були активісти, глибоко зацікавлені польським досвідом опозиційної діяльності [1, с. 316].

Транзитні рухи у країнах ЦСЄ дедалі більше координували діяльність між собою й навіть починали уподібнюватися одне одному. Так вони перешкоджали комуністичному режимові втримувати інакодумство в національних кордонах. Антикомуністична опозиція в Польщі на початку 1980-х рр. перейняла мало досвіду як від своїх сусідів у регіоні, так і від країн Заходу. У своїй діяльності «Солідарність» опиралася на поєднання загальновищаних норм і національних традицій, а не на цінності, які вона поділяла з якоюсь конкретною групою за межами державних кордонів. Польська профспілка утрималася від створення західноєвропейських представництв. Її метою була боротьба за вільну Польщу, тому лідери «Солідарності» наголошували, що контакт із пресою й обмін делегаціями лише відволікатимуть їх від головної мети [2, с. 140, 166–173]. Діяльність польської профспілки «Солідарність» підтримували США. У 1987 р. сенат США виділив на підтримку польської профспілки 1 млн доларів США. У той же час обсяг радянської допомоги комуністичному

уряду ПНР тільки за 1982 р. склав, згідно з опублікованими документами політбюро ЦК КПРС, близько 4,4 млрд рублів або близько 2,9 млрд доларів США за тодішнім офіційним курсом. Керівництво ПОРП регулярно зверталось до Москви за матеріальною допомогою.

Також значний вплив на посткомуністичну трансформацію Польщі й на формування «Солідарності» мала міжнародна організація «Freedom House». Остання була покликана здійснювати моніторинг демократичних змін у світі, підтримувати та захищати демократію. Для Польщі, яка першою серед країн ЦСЄ вступила на шлях демократизації, ця підтримка стала стимулом для боротьби з владою. Тим не менше, дослідники відзначають, що в Польщі був найменший вплив зовнішнього чинника [13].

Мобілізації польського населення сприяла широка мережа самвидаву. Підпільні газети публікували критичні статті, у яких викривалася бездіяльність влади й наголошувалося на наявності проблем. Цим самвидавом згодом надихалася молода польська опозиція й антикомуністичні рухи в інших країнах ЦСЄ.

Крім того, що польська опозиція була найдосвідченішою в ЦСЄ, вона характеризувалася різноманітністю, що також вплинуло на її подальший успіх і бажання його наслідування іншими державами. Демократизація проходила комплексно, враховуючи, що кожна з опозиційних груп, які існували в країні, вказувала на проблеми, що були в тій чи іншій сфері, і запропонувала альтернативні шляхи їхнього вирішення. Відповідно «Солідарність», згрупувавши ці ідеї, могла представити проект необхідних змін [5, с. 143].

На особливості діяльності суспільно-політичних рухів у Чехії та Словаччині теж значною мірою вплинула профспілка «Солідарність». Ураховуючи, що ці країни мають спільний кордон із Польщею, кризь який вони отримували польську літературу про діяльність «Солідарності», вони багато чого перейняли від польської профспілки. Насправді перепракий таку літературу до Чехословаччини було дуже непросто. Польсько-чехословацький кордон був зоною суворого контролю до грудня 1989 р. Тому в разі затримання польські кур'єри брали всю вину на себе, тоді як чехи втікали. Ця схема була розроблена у зв'язку з тим, що за таку діяльність у Чехословаччині можна було отримати кілька років ув'язнення, тоді як у Польщі в найгіршому випадку – кілька днів в'язниці. Така жертвовність із боку польських активістів свідчила про щире бажання допомогти. Вони могли чимало запропонувати своїм чеським сусідам. Чехи прагнули пізнати багатство польської незалежної історії, політичних ідей, філософії, літератури й методів опозиційної діяльності. Польща стала важливим каналом комунікації між політичною еміграцією та Прагою після 1968 р. [2, с. 158]. Проте поляки мали ресурс навіть важливіший за літературу, яку вони перевозили: активістів із роками досвіду організації антикомуністичного опору та протестів [13]. У 1983 р. було створено «Польсько-чехословацьку солідарність», котра зруйнувала ізолюваність чеських дисидентів. Цей проект був організований із метою впровадження польського досвіду в Чехословаччині, а також обговорення спільних проблем на різного роду зустрічах.

У Чехословаччині саме екзогенний чинник виявився вирішальним, спричинивши «ефект доміно», коли авторитарні еліти розпочали процеси лібералізації під впливом перетворень, уже започаткованих Польщею й Угорщиною, що спричинило тотальну лібералізацію всіх сфер життя [14, с. 55].

У країнах Балтії, як і в Чехословаччині, вплив зовнішнього чинника на формування транзитних рухів теж був значним. В Естонії, Латвії та Литві таким чинником стала політика перебудови, розпочата в СРСР у другій половині 80-х рр. XX ст. До початку її активної фази (1988 р.) основна маса населення відчувала гостре невдоволення станом справ у своїх республіках. Оскільки радянський режим (який в очах багатьох сприймався не тільки

як нелегітимний, але й окупаційний) протягом майже півстоліття блокував практично всі можливості прояву опозиційності, то проголошена М. Горбачовим політика «гласності» викликала сплеск соціальної активності в усіх прошарках суспільства. Балтійські республіки за більш як сорок років перебування в складі СРСР мали низку претензій до радянської влади. Найперше це стосувалося великих демографічних утрат унаслідок масових радянських депортацій 1940, 1948 і 1949 рр. і згубного впливу політики СРСР на культуру балтійських народів. Коли навесні 1988 р. деякі балтійські національноорієнтовані громадські діячі, відчувши зміни в політичному кліматі, натякнули широким масам на необхідність підтримки перебудови, ініціатива знизу не змусила себе довго чекати. Представники всіх соціальних верств одразу ж проявили готовність до об'єднання [15].

Болгарія, хоч і не входила до складу СРСР, усе ж перебувала під його значним впливом. «Радянські зразки» розвитку були особливо близькими для цієї країни в силу особливостей національної історії та культури. Болгарія не переживала конфліктів із СРСР, подібних угорським, чехословацьким чи польським [11]. У країні не набули помітного поширення русофобія й антирадянщина. Не користувалася впливом і церква, яка не могла претендувати на роль кристалізуючого ядра альтернативної політичної субкультури, як у Польщі. Реальні антикомуністичні опозиційні сили в Болгарії сформувалися лише в кінці 1989 р., уже після відсторонення Т. Живкова від влади.

Політика перебудови та гласності в СРСР вплинула на ситуацію в середовищі Болгарської комуністичної партії й відповідно на формування Союзу демократичних сил (далі – СДС), проте не сприяла його діяльності. Функціонування СДС як транзитного посткомуністичного руху фінансувалося з-за кордону, що свідчило про зацікавленість Заходу в поваленні влади болгарської комуністичної партії.

У Румунії ситуація була дещо відмінна. Правління Н. Чаушеску відрізнялося активним зовнішньополітичним впливом. Основним пріоритетом Н. Чаушеску в зовнішній політиці було намагання балансувати між Сходом і Заходом. З одного боку, налагоджувалися контакти із Західною Європою шляхом дистанціювання від Москви з багатьох питань, з іншого – Румунія залишалася членом Ради економічної взаємодопомоги й Організації Варшавського договору, зберігаючи пільгові зовнішньоекономічні зв'язки з СРСР і військово-політичні гарантії Москви. Успіх такої політики припав на 1970-ті рр., коли західні країни надавали значну економічну підтримку Румунії й розвивали з нею інтенсивні політичні контакти, розраховуючи внести розкол у соціалістичну співдружність. Проте політика балансування між Сходом і Заходом із часом почала втрачати ефективність. Починаючи з 1986–1987 рр., стало очевидним потепління в радянсько-американських відносинах, і румунська зовнішня політика позбулася головного козира: поле для гри на протиріччях СРСР і Заходу неухильно звужувалося [16, с. 107]. У той же час західні країни й СРСР стали чинити тиск на Румунію з метою здійснення в цій країні внутрішньополітичних перетворень. У СРСР і в західній пресі, а потім і у виступах офіційних представників країн «великої сімки» Н. Чаушеску все частіше стали називати «диктатором». У 1987 р. західні уряди перестали запрошувати Президента Соціалістичної Республіки Румунії з візитами в країни Заходу. У 1988 р. Румунію позбавили режиму «найбільшого сприяння» в торгівлі з країнами «великої сімки». Причиною була відмова Н. Чаушеску підтримати горбачовську «перебудову» та ствердження, що вона веде до краху соціалізму й розвалу компартії.

Більше того, Румунія після 1985 р. активізувала зв'язки з Кубою, КНДР, Албанією й Китаєм, а також з Іраном та Іраком, Лівією, Нікарагуа, В'єтнамом. 18 грудня 1989 р. відбувся візит Н. Чаушеску в Іран, у ході якого Тегеран і Бухарест домовилися про військово-політичну й економічну взаємодію. Румунське керівництво також намагалася

створити ситуаційний союз тих країн ЦСЄ, керівництво яких прагнуло уникнути лібералізації внутрішньої політики за радянським зразком. До числа таких країн, крім Румунії, належали НДР і Чехословаччина. Згідно з даними югославської та західноєвропейської преси, у Бухаресті був розроблений проект створення економічного співтовариства соцкраїн у складі Румунії, Чехословаччини, НДР, Куби, Китаю, Албанії, Північної Кореї та В'єтнаму. Однак в умовах, коли стало помітним концептуальне зближення підходів СРСР і Заходу до політичних змін у ЦСЄ, спроби створення такої асоціації країн виявилися безуспішними. Однак на святкуванні 45-річчя з дня визволення Румунії від фашизму (серпень 1989 р.) Н. Чаушеску заявив, що «швидше Дунай потече назад, ніж відбудеться «перебудова» в Румунії». У пресі США й Англії у 1988–1989 рр. підкреслювалося, що Н. Чаушеску стає «проблемою для Заходу й Горбачова», а Румунія може згуртувати всі соціалістичні країни, що протистоять «перебудові», тому «з Чаушеску потрібно щось вирішувати» [12]. Восени 1989 р. були розпочаті практичні дії. Суттєву роль у розвитку подій у Румунії відіграла Угорщина.

Напруженість виникла через утиски в Румунії трансільванських угорців і перейшла з локального рівня на державний. Відповіддю стала двохсоттисячна демонстрація в Будапешті, вільне функціонування в Угорщині румунського «самвидаву», офіційне визнання проблеми румунських біженців і спорудження для них таборів, приєднання до Конвенції ООН щодо біженців і офіційне прохання угорської влади надати їм фінансову допомогу для утримання румунських емігрантів через Комітет у справах біженців при ООН.

Зважаючи на політичну ситуацію в Румунії, у громадськості не було жодних шансів мирно змінити режим, що склався, і здійснити перехід до демократії, так само, як не було можливостей для формування справді опозиційного дисидентського руху.

До грудня 1989 р., після початку політичних перетворень в НДР і Чехословаччині, керівництво Румунії виявилось практично в повній міжнародній ізоляції. У ході зустрічі Н. Чаушеску з М. Горбачовим у Москві 4 грудня 1989 р., що відбулася відразу після радянсько-американського саміту на Мальті, лідер СРСР відкрито дав зрозуміти, що є прихильником політичних реформ у Румунії.

Під впливом трансформаційних процесів у сусідніх країнах, а також зростаючих політичної й економічної криз, усередині Румунської комуністичної партії стався розкол. В її межах виокремилася угруповання у формі суспільно-політичного руху, не згідне з політичним курсом влади та націлене на реформування політичної системи – Фронт національного порятунку.

Загалом зовнішній вплив на політичні зміни в Румунії в кінці 1989 р. виявився більш вагомим, ніж це було характерно для інших країн ЦСЄ. Не виключено, що зовнішній вплив міг мати не тільки опосередкований, але й безпосередній характер, виражатися в навмисному провокуванні внутрішньополітичної нестабільності в Румунії.

Угорський транзитний рух, як і опозиція періоду 1980-х рр. у цілому, багато чого запозичив у польської профспілки. Так, у 1979 р. у Польщі й Угорщині опозиція реалізувала низку соціальних проектів із метою відволікти владу від справжньої мети, яку переслідували опозиційні діячі – боротьби з комунізмом. В Угорщині одним із таких проектів був «Клуб допомоги бідним», організований Г. Демські й О. Шолт у Будапешті. Г. Демські був тісно пов'язаний із Польщею. У кінці 1970-х – на початку 1980-х рр. він приїхав до Польщі вивчати самвидав «Солідарності» й після повернення на батьківщину започаткував те, що стало провідним підпільним видавництвом за польським зразком [2, с. 198]. Згодом угорські активісти відвідали Польщу й були глибоко вражені не лише свободою й сміливістю людей, але й можливістю самоорганізації.

Польща була для угорців прикладом успішної активності в умовах недемократичного режиму. Натомість Угорщина в другій половині 1980-х рр. мала найвідкритіші кордони в ЦСЄ (після Югославії). Так, уже восени 1988 р. кілька членів «Фідесу» (утвореного студентами в березні 1988 р.) училися на Заході, отримавши стипендії європейських університетів. «Фідес» розширив межі можливого рішучіше за всі інші опозиційні формування завдяки досвіду, набутому в Польщі, а також завдячуючи контактам із західними активістами.

Коаліція «ДЕМОС» у Словенії та Хорватський демократичний союз і Коаліція народної згоди в Хорватії теж намагалися наслідувати досвід успішної діяльності рухів в інших країнах ЦСЄ. Політика Югославії сприяла самовизначенню словенців і хорватів через відкритість власних кордонів. У СФРЮ офіційно не були заборонені контакти із Заходом, що фактично дозволило Словенії та Хорватії, які найбільше відчували потребу в змінах, переймати досвід проведення вдалих реформ в інших країнах ЦСЄ. Значний вплив на прагнення словенців змінити свій статус у межах Югославії мала польська «Солідарність», що демонструвала позитивні зміни економічної ситуації та швидку демократизацію політичної системи Польщі.

Словенія та Хорватія як дві найбільш подібні республіки у складі СФРЮ (як за рівнем економічного розвитку, так і за прагненням демократичних змін) допомагали одна одній. Вони перебували в однакових умовах, майже одночасно відчували несумісність власних національних інтересів із федеративними. Домінування Сербії в межах СФРЮ та її протидія відокремленню цих двох країн ще більше згуртувала Словенію та Хорватію. Навіть згодом, уже після перемоги опозиційних сил на перших вільних виборах, ці дві країни першими визнали незалежність одна одної від СФРЮ, унаслідок чого федеральне керівництво Югославії розпочало проти них війну.

Отже, виникнення транзитних суспільно-політичних рухів у країнах ЦСЄ відбувалося практично одночасно й за ланцюговою реакцією, що свідчить про близькість країн регіону одна до одної та про їхній взаємний вплив. Тому рухи намагалися перейняти одне в одного методи та способи діяльності. Успішний досвід польської профспілки «Солідарність» став каталізатором утворення й активізації діяльності суспільно-політичних рухів у багатьох країнах ЦСЄ.

Відкритість кордонів деяких країн ЦСЄ сприяла контактам активістів транзитних рухів із західними колегами, що дало змогу порівняти політичні та соціальні умови й вплинуло на методи діяльності рухів у країнах ЦСЄ. Тому, незважаючи на наявність певних національних особливостей утворення рухів у країнах ЦСЄ, зовнішній вплив пришвидшив процес формування транзитних рухів і задав певний план дій, напрямок, стратегію для країн, які цього потребували.

Список використаної літератури:

1. Bernhard M. Civil Society and Democratic Transition in East Central Europe / M. Bernhard // *Political Science Quarterly*. – 1993. – P. 307–326.
2. Кені П. Карнавал революції. Центральна Європа 1989 р. / П. Кені. – К. : Критика, 2006. – 471 с.
3. Krapfl J. Civic Forum, Public Against Violence, and the Struggle for Slovakia / J. Krapfl [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.escholarship.org/uc/item/410258c8>.
4. Touraine A. Solidarność: analiza ruchu społecznego 1980-1981 / A. Touraine. – Gdańsk : Europejskie Centrum Solidarności, 2010. – 336 s.
5. Zariczny P. Opozycja w NRD i w PRL – wzajemne relacje i oceny / P. Zariczny. – Gdańsk : Europejskie Centrum Solidarności, 2013. – 230 s.

6. Валева Е. Союз демократических сил: путь болгарской оппозиции к власти / Е. Валева // Политические партии и движения Восточной Европы: проблемы адаптации к современным условиям. – М., 1994. – С. 19–37.
7. Желицки Б. Венгерский демократический форум и его программа / Б. Желицки // Политические партии и движения Восточной Европы : проблемы адаптации к современным условиям. – М., 1994. – С. 83–123.
8. Задорожнюк Э. От крушения Пражской весны к триумфу «бархатной» революции. Из истории оппозиционного движения в Чехословакии (август 1968 – ноябрь 1989 г.) / Э. Задорожнюк. – М. : Индрик, 2008. – 440 с.
9. Фурман Д. Становление политических организаций в современной Эстонии / Д. Фурман. – Москва : Аналитический центр по проблемам социально-экономического и научно-технического развития АН СССР, 1991. – 150 с.
10. Бурдяк В. Особливості зародження дисидентського руху в Болгарії / В. Бурдяк // Буквинський журнал. – 2003. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bukjournal.com/vira-burdyak-osoblyvosti-zarozhennya-dysydentskooho-ruhu-v-bolhariji/>.
11. Бусленко В. Інституціоналізація парламентської опозиції в Польщі / В. Бусленко // Сучасна українська політика. Політики й політологи про неї. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2010. – № 20. – С. 444–453.
12. Pollack D. Dissent and Opposition in Communist Eastern Europe: Origins Of Civil Society And Democratic Transition / D. Pollack, J. Wielgoths. – 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.kuwi.europa-uni.de/de/lehrstuhl/vs/politik3/Lehre_WS_10_11/Wielgoths-Pollack-Dissent.pdf.
13. Bernhard M. The Polish Opposition and the Technology of Resistance / Michael Bernhard [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.clas.ufl.edu/bernhard/content/Solid3.pdf>.
14. Зеленько Г. «Оксамитові Революції» як спосіб ротації влади / Г. Зеленько // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2005. – Вип. 7. – С. 53–62.
15. Павлов М. Прибалтийские народные фронты как прообраз национального движения в России / М. Павлов. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vnatio.org/news2182/>.
16. Мусатов В. Горбачевская перестройка и режим Чаушеску / В. Мусатов // Новая и новейшая история. – 2010. – № 3. – С. 106–119.

EXTERNAL FACTORS OF TRANSIT SOCIAL MOVEMENTS' CREATION IN THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

Iryna Chmil

*Ivan Franko National University of Lviv, Faculty of Philosophy,
Department of Political Science
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The peculiarities of the formation and functioning of social movements in the Central and Eastern European countries in the period of the transformation of political systems are considered. The influence of external factors on the formation and activity of the transit movements is analyzed. In particular, the role of the Polish trade union “Solidarity” in determining of specificity of transit movements in the studied region is described.

Key words: transit movements, transformation of political systems, democratization, political and economic crisis, Communist parties.